

Het belang van Babygeur



foto Ejdzej - Wikipedia

zijn we iets waardevols
kwijtgeraakt?

Wat je van elkaar ruikt

“Wat ruik je lekker” is een compliment dat vaak gevolgd wordt door “Wat heb je op?” – en daar wordt dan meestal een parfummetje mee bedoeld. Geurstoffen worden al heel lang [46] gebruikt om vieze geuren te ‘overstemmen’ en zo het leven te veraangemen.

De oude Egyptenaren hadden ze al, en ook in de Bijbel komen we Mirre tegen. Bij ons kwamen geurstoffen vooral in zwang toen parfums de onwelriekende lichaamsgeuren aan de Franse hoven probeerden te verdrijven. Dat hielp wel iets, maar niet veel, want de stank moet intens zijn geweest, omdat men zich niet waste. In die tijd werd het sterk verontreinigde water in de steden niet alleen te gevaarlijk gevonden om te drinken (en terecht), maar ook om je ermee te wassen. En dat mensen erg kunnen stinken, weten we maar al te goed.

Daarbij is het wel goed om je te realiseren, dat die stank eigenlijk niet door ons lijf zélf wordt geproduceerd, maar dat het de geur is van producten die bacteriën hebben gemaakt van wat wij afscheiden. Dat geldt voor álles wat wij erg vinden stinken, van tenenkaas tot okselgeur, en van pislucht tot poeplucht. Maar vérs zweet (na het sporten) en verse urine, dat stinkt vrijwel niet, evenmin als verse jonge-babypoep. Verse poep ná de jonge babytijd natuurlijk wel, want je darm – en dus poep – zit vól bacteriën.

Toch kunnen wij thuis inmiddels beschikken over een heel arsenaal aan anti-geuren, producten om onze eigen lichaamsgeur te verhullen. En dat terwijl elk huis nu een douche heeft waar zelfs zuiver drinkwater uit komt. Toiletzeep, doucheschuim, douchegel, shampoo, huidcrèmes, hand- en gezichtscrèmes, deodorant, intiemspray, mondwater, tandpasta, voetspray, wierook e.d.. En dan beschikt eenieder nog over parfums en reukwatertjes, die in een oneindige variatie te koop worden aangeboden. We zijn er zo aan gewend geraakt, dat we dit niet eens meer opmerken, behalve als iemand zich met een overdosis heeft besprenkeld, dát gaat storen – een zwaar geparfumeerde dame, of iemand in de tram met een doordringende menggeur van okselzweet en deodorant. En dan laat ik al die geurige was- en reinigingsmiddelen in ieders aanrechtkastje nog ongenoemd.

Lichaamsgeuren willen we niet - ? -

“Maar lichaamsgeur willen we toch niet, dan is het toch goed om die te verdrijven?!

We ruiken toch liever niet aan elkaar – en zeker niet elkaars geuren”.

Je zou het haast denken, maar wie verliefd is weet wel beter. Niet dat je nu heel bewust aan elkaar gaat ruiken – dat zou de vervelende associatie oproepen van hondjes die vooral geïnteresseerd zijn in elkaars achterkant – maar een vleugje van de geur van je geliefde doet wonderen.

Tot in de tachtiger jaren van de vorige eeuw was er vanuit wetenschappelijke hoek nauwelijks belangstelling voor de rol van lichaamsgeur in onze samenleving. Voor mij was destijds één artikel in het Tijdschrift voor Geneeskunde hierin een eyeopener [47 - 1986]. Het betreft een opmerkelijk en bijzonder persoonlijk verhaal over “geur en reuk”, geschreven door een bacterioloog: Lichaamsgeur bleek veel belangrijker dan gedacht!

Sindsdien is er een golf van wetenschappelijke artikelen over dit onderwerp verschenen. En zo blijkt geur veel belangrijker te zijn dan ooit bevroed, bijvoorbeeld als ‘verborgen verleiders’ in winkels om ons tot allerlei aankopen te verleiden (zie flipboek [‘Buikpijn’](#) bij kinderen, blz 34), maar ook als belangrijke factor in onze partnerkeuze [48].

Dat lichaamsgeur voor dieren belangrijk is wisten we al, maar van het snuffel-aspect van die hondjes nemen we toch liever afstand ! Toch zouden we, sinds Darwin, beter kunnen weten. Want ook de mens is een zoogdier, mét alle zoogdier-eigenschappen, ook voor wat betreft lichaamsgeuren – eigenlijk net als álle dieren.

Zo leer je al op de basisschool, dat je een jong hertenkalfje, dat verborgen in het struweel van een bos ligt, vooral niet moet aanraken, omdat anders de kans bestaat dat het moederhert haar jong door die vreemde mensengeur niet meer herkent. De mens gaat weliswaar minder ‘op zijn neus af’ dan het hert, maar denk je nu werkelijk dat geuren niet een belangrijke rol spelen in het contact tussen moeder en kind? De ‘verliefde blik’ waarmee een jonge moeder naar haar pasgeboren baby kan kijken ken je wel, maar let er ook maar eens op hoe zij zich aan de geur van haar baby te goed doet, als zij het kind knuffelt en haar

neus in zijn kleertjes duwt. Ook zelf vind ik een baby best lekker ruiken, maar dat is nog niets in vergelijking met dit bijna genotzalige opsnuiven van de geur van haar baby door de jonge moeder.

Heel simpel onderzoek, voor het eerst door Michael Russell uitgevoerd [50] en daarna in allerlei vormen herhaald], leert dan ook dat de lichaamsgeur van de eigen baby veel specifiek is dan gedacht. Zo liet men bijvoorbeeld een heel aantal baby's gedurende enkele dagen een identiek babytruitje dragen. Daarna werden al die truitjes op een hoop gelegd, en werd aan elke moeder gevraagd, om 'op geur' uit te zoeken welk van deze truitjes gedragen was door haar eigen baby. Dat lukte prima. Zelfs ook de meeste oma's (van moeders kant) lukte dat – vaders lukte dit veel minder goed. Opmerkelijke resultaten, maar eigenlijk heel begrijpelijk, als je aan dat hertenkalfje denkt. Toch heeft bijna niemand het over 'geurherkenning' – zou dat te maken hebben met de gène die de meesten van ons bekruipt als we het over lichaamsgeuren hebben, zelfs als het een baby betreft?

Geur-herkenning

Twee praktijkvoorbeelden van babygeur en geurherkenning illustreren het belang ervan:

- In Trouw las ik het verhaal van een vrouw die enorm moest wennen aan de geur van haar adoptiekind. Zozeer zelfs, dat ze zich in het begin schuldig had gevoeld, dat ze met haar adoptiedochter niet eenzelfde sterke band voelde als met haar andere kinderen [54].
- En uit mijn eigen praktijk herinner ik me de situatie waarin een aan heroïne verslaafde moeder van Surinaamse komaf, en nog niet zo lang in Nederland, moeite had haar eigen baby te herkennen.

Baby's van een heroïneverslaafde moeders worden ook 'verslaafd' geboren. Zij moeten dus afkicken, wat goeddeels 'cold turkey' gebeurde en wat heel veel onrust bij zo'n kind veroorzaakt. Ook deze baby huilde heel erg veel, en het jongetje werd dus door de verpleging vaak en veel in de armen rondgesjouwd, dicht tegen zich aan om hem te troosten en te kalmeren. Maar de ene verpleegster rook naar dit parfummetje, en de andere naar een ander – en de baby dus ook. Moeder werd er radeloos van: "Ik herken mijn eigen kind nauwelijks meer, het stinkt doorlopend naar een van jullie". Een leerzame ervaring voor ons. Ook omgekeerd speelt geurherkenning een rol in de moeder-kind relatie. Pas in de laatste decennia heeft hierin het nodige onderzoek plaatsgevonden, en daarin blijkt ook de baby specifieke geuren van zijn eigen moeder te herkennen. Zo ook van de melk van de eigen moeder, waarvan de geur aantrekkelijker werd gevonden dan van de melk van een vreemde moeder [51].

Kan een jonge baby ruiken?

"Maar een baby kan toch nog niet goed ruiken? Dat moet hij toch nog leren, net als horen en zien?"

Van de mogelijkheden om zijn moeder te herkennen heeft het [zien](#) zich nog het minst ontwikkeld bij de geboorte – in de baarmoeder was het donker, en viel er niet zoveel te zien. Geluiden hoorde de foetus wel al, zij het nog wat vervormd in het vruchtwater.

Maar het reukvermogen neemt een heel speciale plaats in bij de foetale ontwikkeling van mens en dier. In die vroege ontwikkeling zijn de 'reuk-hersenen' (het zogenaamde 'limbische systeem') als allereerste aangelegd, en de foetus heeft bij zijn geboorte dus al acht maanden oefening in geur-herkenning achter de rug. En dan gaat het zelfs niet alleen om de lichaams-eigen geuren van het vruchtwater (moeder en kind), maar ook om geurstoffen van buitenaf. Geur/smaak-herkenning van vreemde stoffen kan zelfs al in moeders buik plaatsvinden. Zo laat onderzoek [53] zien, dat zwangere vrouwen, die o.a. een anijsdrank dronken, baby's kregen die anijsgeur wel lekker vonden ruiken, terwijl zwangere vrouwen die geen anijsdrank dronken baby's kregen die de geur van anijs als neutraal beleefden of zelfs vies bleken te vinden.

Verstoring van het ‘geur-milieu’

Maar er is nóg een bijzonder aspect aan geuren. Oppervlakkig beschouwd lijkt geurherkenning een vooral technische tracementechniek te zijn, zoals stem- (en dus geluids-) herkenning over geluidsgolven gaat en beeldherkenning (het zien) over lichtgolven – alles fysisch verklaarbaar én daarmee technisch zelfs verbeterbaar. Toch is er bij geurherkenning nog iets heel bijzonders aan de hand. Al sinds de uitgave van zijn autobiografische roman “Op zoek naar de verloren tijd” [49] van de Franse schrijver Marcel Proust in 1922, waarin hij beschrijft hoe hij zelf bij de geur van een bepaald koekje een hele sfeer uit zijn vroege jeugd herbeleefde, weten we dat geuren, herinnering en emotie binnen ons brein zeer nauw aan elkaar gekoppeld zijn. Proust beschréef deze ervaring, maar de meesten van ons zullen dit fenomeen wel herkennen. Is het niet bij een koekje, dan wel bij de geur van een bepaald huis, een bloem, hooi enz. , waarbij ineens een herinnering, maar ook een gevoel, een emotie komt bovendrijven. Ook bij sommige beelden en geluiden kan dit je enigszins overkomen, maar bij geuren speelt dit veel sterker en veelomvattender. Moedergeur & gevoel, babygeur & emotie – we hebben het grondig verstoord met al onze kunstmatige luchtjes.

Hoewel mijn verhaal zich nogal toespitst op baby's, zal het duidelijk zijn, dat geurherkenning zich niet beperkt tot de babyleeftijd. Ook bij grotere kinderen blijkt lichaamsgeur als teken van verwantschap een rol te blijven spelen in het herkennen van ‘eigenheid’ (vooral bij moeders)[52].

Zo heel ver staan wij dus niet af van die geurherkenning, die in de dierenwereld zo ongelooflijk belangrijk is. Hoe belangrijk die rol bij ons is, wéten we niet eens – zo wordt de rol van geurherkenning door ons nogal veronachtzaamd.

En ‘veronachtzaamd’ is waarschijnlijk een nog veel te milde uitdrukking. Misschien zou je met die constante stroom aan kunstmatige geuren beter kunnen spreken van een continu ‘bombardement’ op ons reukorgaan, een voortdurende poging om ons menselijke systeem van geurherkenning weg te vagen. Of dit negatieve gevolgen heeft weten we niet, omdat het [niet is onderzocht](#), maar ik kan me nauwelijks voorstellen dat het niet schadelijk is. En als kinderarts denk ik dan toch weer meteen aan die moeder-kind band.

Al die versturende chemische geurtjes die moeder bij zichzelf aanbrengt, noemde ik al, maar hoe is dat bij de baby? Ook die blijft hier niet van gevrijwaard. Een baby wordt veelal ‘ingepakt in een wolk van vreemde geuren’: baby-lotion, baby-shampoo, baby-crème, vochtige billendoekjes, ontsmettingsmiddelen, wasmiddel en wasverzachter e.d. Een geurbarricade bij moeder én een geurbarricade bij haar kind. Geurherkenning wordt met dit alles vrijwel onmogelijk.

Geurherkenning – iets om rekening mee te houden

“Zou het zin hebben om nu al te proberen wél rekening te houden met ‘geurherkenning’?”

Ik denk het zeker, al is er dus nog geen wetenschappelijk bewijs voor. Maar er is ook niets tégen om wat voorzichtiger om te gaan met geuren, zeker in de relatie met je kind (en waarschijnlijk ook met je (a.s.) partner – zie onder).

- Babyproducten zijn tegenwoordig ook verkrijgbaar in een geurvrije versie, al moet je daarvoor nog wel even zoeken. En op voorhand kun je ook bij de keuze van je eigen verzorgingsproducten streven naar geurloosheid.
- En als je baby erg veel (onbegrepen) huult zou je toch eens een of enkele maanden kunnen proberen of een leven zonder al die kunstmatige geuren niet een positief effect teweeg brengt. Laat mij dat dan alsjeblieft weten, want al is er dan geen wetenschappelijke procedure gevolgd, als fenomenologisch onderzoek kan het wellicht toch meer duidelijkheid bieden.
- Op couveuse-afdelingen is de laatste decennia al veel meer aandacht gekomen voor licht- en geluidsoverlast voor de te vroeg en te klein geboren baby's. Ook emoties krijgen goede aandacht. Zo moesten ouders nog maar vijftig jaar geleden buiten op de gang blijven staan kijken naar hun kleintje, waar zij tegenwoordig mogen “kangoeroeën” – het baby'tje ligt daarbij op de blote borst van een ouder. Wij denken dat dit prima is voor én het lijfelijk contact, én voor de emoties. Het zou dus ook prima kunnen zijn voor de geurherkenning,

maar dan dienen deodorants, geurzeepjes, parfummetjes e.d. achterwegen te blijven. Dáár moet dus aandacht voor komen.

Op sommige couveuseafdelingen heeft men al aandacht voor geuren in die zin, dat de baby een zakdoekje, dat moeder op haar lijf heeft gedragen, bij zich in de couveuse mag hebben. Goed zou het ook zijn, om allerlei middeltjes rond de baby geurvrij te maken, zoals desinfectans dat erg (en frequent) geur-verstorend kan werken.

Onderzoek

Onderzoek naar allerlei effecten van geuren is sinds de tachtiger jaren in allerlei vormen gedaan, maar juist in de geurherkenning tussen moeder en kind ontbreekt nog het nodige.

– Zo vraag ik me al heel lang af, of het fenomeen ‘[huilbaby](#)’, dat pas in de tachtiger jaren op grote schaal de kop op stak en sindsdien een flink probleem vormt, niet zou kunnen samenhangen met geurherkenning, of beter gezegd met de verwarring hierin.

Alleen al het feit, dat door het gemis aan geurherkenning een baby zijn moeder nog slechts op haar stem kan herkennen, omdat individuele gezichts-herkenning nog niet mogelijk is (zie ‘[Ook jonge baby kijken](#)’), zou iedere moeder (zelfs ieder mens) aan het denken moeten zetten – en dus ook elke wetenschapper. Bij veel jonge baby’s zal stemherkenning nog niet goed ontwikkeld zijn, terwijl van gezichtsherkenning nog geen sprake kan zijn. Hoe gemakkelijk zal dan de verwarring bij de baby kunnen toeslaan door al die chemische geurtjes, vooral als moeder ook nog niet consistent is in haar keuze van geurstoffen. Wisseling van deodorant, een andere zeep of ander parfummetje zal dan wellicht extra verwarring en dus onrust kunnen opleveren.

Onderzoek hiernaar zou zeer waardevolle gegevens kunnen opleveren [34].

Lichaamsgeur en partnerkeuze

Wat deels buiten dit stukje over ‘babygeur’ valt, maar wat ik toch even wil noemen omdat het direct dezelfde redenering volgt als hierboven in het moeder-kind contact, dat is de invloed van lichaamsgeur op de partnerkeuze van mensen. Want zoals genoemd blijkt geur hierin veel belangrijker te zijn dan ooit gedacht. Elkaars geur – en de keuze daarvoor – is zelfs van wezenlijk belang voor de immuniteitsopbouw van ons nageslacht. Dit vanwege de onderlinge koppeling van eigenschappen van afweersystemen tegen infecties van de beide partners [48].

Geur-herkenning speelt nu bij de partnerkeuze geen duidelijke rol meer. Het uiterlijk speelt hier veelal de hoofdrol in, hoewel ons geleerd wordt vooral op ‘karakter’ te letten.

Toch moet de industriële geurenexplosie vanaf de zestiger jaren (van Sunlight zeep tot de huidige bijna onbepaalde keuze aan ‘luchtjes’) mijns inziens voor een flinke verwarring hebben gezorgd in de partnerkeuze – zij het ongemerkt.

Het zou dus ook goed zijn, om bij het zoeken naar een partner je eigen lichaamsgeur niet al te zeer te verhullen met allerlei vreemde geuren. Met je eigen natuurlijke geur verklein je waarschijnlijk de kans op een ‘mismatch’ – je eigen lichaamsgeur mag best geroken worden (en dan gaat het natuurlijk niet om wat bacteriën ervan gemaakt hebben).

Opmerkelijk, dat professor Dekking [47] hier uit eigen ervaring al wat van bevroedde in 1986. En echt nodig zijn al die toegevoegde luchtjes niet. Bij dagelijks kort douchen kun je er, ook zónder zeep, shampoo of doucheschuim, redelijk gerust op zijn dat bacteriën nauwelijks kans krijgen om vervelende luchtjes te veroorzaken (zie ook [Lichaamsgeuren in de puberteit](#)). In kleding die meerdere dagen gedragen is krijgen die bacteriën natuurlijk wél die kans. Of er enig verband bestaat tussen die geur-verwarring sinds de zestiger jaren en het enorm toegenomen aantal echtscheidingen (per 1000 inwoners is dit verviervoudigd) is niet bekend, en ook nauwelijks uit te maken, want naast al die geurtoevoegingen zijn er nog zó veel andere factoren gewijzigd. Het mij evenwel niet verbazen, als de bijna complete verstoring van ons geur-milieu niet ook hierin een rol zou spelen. Ook hiervan zou onderzoek m.i. nuttig kunnen zijn [34].

Literatuur

- [46] www.allesoverparfum.nl/parfum/geschiedenis.htm
- [47] Dekking, Prof.dr.Frits, medisch microbioloog - [Geur en reuk](#) – NTvG 1986
- [48] Wedekind.C en Fûri.S - *Body odour preferences in men and women: do they aim for specific MHC combinations or simply heterozygosity?*- Universiteit Bern, 1998
- [49] Proust, Marcel - *À la recherche du temps perdu* - 1922.
- [50] Russell.M.J - *Human Olfactory Communications* - Chemical Signals in Vertebrates, 1978
- [51] Kobayashi, Noboru - *Smell Strengthens the Bond Between Mother and Child* - Child Research Net 1981
- [52] Heikoop.M - *Een Evolutionair Perspectief op Ouderlijke en Grootouderlijke Investerings* – proefschrift Utrecht, 2010
- [53] Schaal.B & Marlier.L & Soussignan.R – *Human Foetuses learn odours from their mother's diet* – Chem. Senses 25, 2000
- [54] Weijzen, Marjon – *In gemengde gezinnen gaat het erom een balans te vinden tussen de eigen kinderen en de adoptiekinderen* – Trouw, 2007
- [34] Onderzoek dat nog niet gedaan is: Via [deze link](#) kom je op een bladzij met verschillende concrete suggesties voor interessant onderzoek dat m.i. hoognodig gedaan zou moeten worden. Ben benieuwd wie een van deze uitdagingen gaat oppakken.